

La Colla Tirant lo Blanc ret homenatge a Fuster a l'any de la seua mort

Destinat (sobretot) a madrilenys

L'Ateneu de Madrid va ser l'escenari el passat 16 de juny de l'acte en memòria de Joan Fuster, on van participar els escriptors Manuel Vicent, Josep Vicent Marquès i José Luis L. Aranguren, i el president de la Generalitat valenciana, Joan Lerma.

Madrid bullia a 37 graus sobre un desert de calç viva, i entre els vapors que pujaven des de l'asfalt, un gran comunicador de masses anomenat Wojtyla excitava un auditori molt escaldat i massiu que obstruïa la plaça de Colón, amb abundant sediment. El vol raspat de les mosques indicava que estava a punt de passar alguna cosa. Uns carrers més avall, una secta amb el nom del cavaller Tirant havia convocat un acte per a la immensa minoria, destinat (sobretot) a madrilenys i valencians censats a Madrid. El mòbil no era la competència al papa, sinó un acte d'exaltació i difusió de la figura de Joan Fuster, un profeta d'un

altre regne que potser tampoc és d'aquest món, però que és més tangible. La televisió donava un Barça-Madrid semifinal en unes hores, i als semàfors, darrere dels parabrises, hi havia la fúria d'una presa hidràulica. L'atmosfera tenia una metxa encesa quan Wojtyla, davant la suor fermentada de 250.000 fidels, canoïtzava el beat Enric d'Ossó i soltava una frase en català entre la Castellana i Recoletos, amb molt de voltatge megafònic, i el miracle és que no va passar res. Ni una tronada seca.

Mentrestant, a la porta de l'Ateneu de Madrid començaven a esclafir vocals molt obertes com melons d'Alger. El tre-

ball previ del Gran Manifasser de la Colla Tirant lo Blanc, Francesc de Paula Burguera, es feia notar en les unitats mòbils de radiofonia i les càmeres televisives. Els ordenances no havien conegut tanta expectació en cap acte celebrat en les dependències de la institució en els últims temps, en els quals l'Ateneu constitueix un espai sedant on sucumbir a la son.

Un dels primers a arribar va ser el magnífic rector de la Universitat de València, Ramon Lapiedra, que va aprofitar l'excessiva puntualitat per a fer un passeig breu pels voltants i refrigerar-se en la barra d'una cafeteria.

24 anys de complot

L'any 1968, a propòsit d'un homenatge a Joan Fuster a l'Ateneu Mercantil de València, uns quants valencians residents a Madrid van coincidir a València i es van comprometre a continuar les reunions en la ciutat on vivien. Entre ells hi havia l'advocat Gonçal Castelló, el periodista Francesc de Paula Burguera, el cineasta i historiador Ricard Blasco i l'artista plàstic Ricard Zamorano, i en el transcurs del dinar celebrat al restaurant La Pepica, després d'haver-se aglutinat en un acte cívic per a rehabilitar la figura de Fuster que per aquells dies era objecte d'una campanya de descrèdit, es van citar per a visionar la cinta pre-berlanguiana *El fava de Ramonet*, un film del 1932 que Ricard Blasco havia aconseguit a través de la tentacular Cifesa.

Molts mesos després, el maig del 69, es va consumir la intenció. En un estudi de doblatge es va improvisar un patí de butaques on, a banda dels quatre dragons: Castelló, Burguera, Blasco i Zamorano, van estar presents Joan Fuster, Manuel Vicent, Miquel Veyrat, Julià Garcia Candau, Josep Carles Clemente, Joan Genovés, Vicent Ventura, Maria Fernanda Romeu, Lluís Carandell i Josep Melià. Després d'*El fava de Ramonet*, en sessió contínua, es va projectar un documental sobre l'enterrament del novel·lista Vicent Blasco Ibáñez i d'allí els espectadors es van dirigir al carrer de Fuencarral, al restaurant La Criolla, i es van constituir en la Colla Tirant lo Blanc amb l'elecció unànime de Gonçal Castelló per a vestir el càrrec de Gran Manifasser, que traduït a funcions vol dir la logística total.

Durant la transició la colla va entrar en crisi: Gonçal Castelló es va jubilar i va fixar la residència a Barcelona, i Burguera es va traslladar a València per a articular un projecte polític que li va rebentar la capacitat d'optimisme. Tornat a Madrid, Burguera va començar la recomposició del clan de valencians amb èxit i les circumstàncies el van investir de Gran Manifasser. Amb els anys es va incrementar la nòmina membres, com és el cas de Vicent Llorca, que dirigia la biblioteca del Senat, o dels periodistes Jordi Garcia Candau, Ramon Pi i Josep Sanmartí, els advocats Evarist Olcina, Josep Vidal Beneyto i Manuel Llinares, el pintor ja mort Hernández Mompó, el director de cine Lluís Garcia Berlanga, el sociòleg Josep Vicent Marqués i una plèthora molt legislativa de diputats i senadors socialistes, que té en Vicent Albero la presència més constant.

Quan el president Lerma va traspassar la porta acompanyat del conseller d'Administració Pública Emèrit Bono, ja tenia una comitiva molt receptiva de membres del seu partit a punt, impacient. La diputada Adela Pla, el *cunero* Mohedano, Josep Bresó en nom de la Diputació, el secretari d'estat per a les Polítiques de l'Aigua Vicent Albero i els números u provincials Josep Bevià, Francesc Arnanau i Ciprià Ciscar, que va arribar després. I Jordi Garcia Candau, director general de RTVE. Després d'aquest al·livi oficial, l'editor Eliseu Climent, que va ser l'únic marmessor de Joan Fuster present en l'acte, va posar la nota civil.

Els assistents van ocupar tot el saló d'actes de l'Ateneu, amb uns frescos al sostre molt desfets i les sòlides cares d'Azcarate, Núñez de Arce, Cánovas i un centenar més d'autoritats formant una sanefa molt il·lustre per les parets. El responsable de la secció de literatura de la institució va elogiar la circumstància i, després de llegir les adhesions del senador Alfons Cucó, el rector de la Universitat Jaume I de Castelló Francesc Michavila, i els diputats d'Esquerra Unida del País Valencià Narcís Vázquez i Ricardo Peralta, va cedir la paraula a Francesc de Paula Burguera, que va resumir molt sintèticament la intenció de la maniobra, ajornada fins a l'any de la mort de Joan Fuster a causa de la programació de l'Ateneu.

Mentre el filòsof Aranguren es falcava el cap amb la palma de la mà, posició de la qual ja no es va moure fins que li va tocar parlar, Manuel Vicent va llegir el seu discurs seguit de la intervenció de Josep Vicent Marqués.

Després de les consideracions d'Aranguren, el president Lerma va agrair el fet de compartir una reflexió sobre l'assagista de Sueca, no sense l'obsessió de diluir un Fuster insoluble. "Després de la seua mort -va irrompre el president- encara continua vigent aquesta proposta de discussió que Joan Fuster ha anat fent al llarg dels seus llibres. Convé recordar que *Nosaltres els valencians* és més un llibre de propostes que de conclusió, però en tot cas planteja moltes qüestions". Joan Lerma va donar per resoltes moltes de les qüestions que plantejava el llibre perquè es formulaven des de la dictadura: "En democràcia moltes de les coses que ens plantejem com a reflexió de què volem ser, o què volem fer, o quina cosa és el nostre futur, vénen resoltes afortunadament pel resultat de les eleccions. Hi ha una certa mitificació del pa-

Els oficials: Joan Lerma, Aranguren, Marqués i Manuel Vicent. VERÓNICA MORRO

José Luis L. Aranguren va arribar passejant a bona cama per carrerons galdosians, amb una jovialitat enorme. Josep Vicent Marqués va baixar del taxi amb un feix de notes d'urgència, i en uns minuts va travessar la preclara porta don Ricard Blasco, amb una corbata de llaç de pel·lícula d'Alfredo Mayo i un paquet de Peter Stuyvesant molt baix en calories. El vestíbul de l'Ateneu es va quedar obsolet quan el conseller de Cultura, Educació i Ciència Andreu López, assistit del director general de Política Lingüística Jesús Huguet, el va honorar amb la seua presència, i aprofitant el forat fet per les autoritats, va entrar Vicent Vera, l'alcalde de Sueca. Lluís Carandell, precedit d'unes ulleres d'uns quants mil·límetres *parabellum*, va pujar les escales com si penetra en la biblioteca del Senat, amb molta vaselina. I sobre aquella suavitat Manuel Vicent portava un mar molt planxat en la jaqueta. I després, l'escultor Andreu Alfaro, que venia amb una elegància d'acer des de casa d'Eduardo Arroyo. Els pintors Joan Genovés i Ricard Zamorano, cirurgians de colors, també van voler competir amb meritatge indumentari i deixaren el pavelló on corresponia.

L'odi també és un homenatge

Celebrem ací un homenatge a Joan Fuster en el primer aniversari de la seua mort i no m'allargaré en l'anàlisi de la seua figura i de la seua obra, per a la qual cosa no estic dotat. Però m'agradaria que en aquest àmbit de la cultura madrilenya que és l'Ateneu sonara avui el seu record per tal de despertar l'interès en els qui no l'han conegut ni l'han llegit. A aquests i no a d'altres que ja coneixen àmpliament la categoria del personatge, els he de dir que Joan Fuster ha estat un intel·lectual de màxima altura a Espanya. No l'han llegit aquells qui per desgràcia ignoren el català, la llengua en què fonamentalment es va expressar, o aquells qui, sabent-la, l'odiaven políticament sense saber que l'odi dels seus enemics ha estat el millor marbre en el qual Joan Fuster s'ha erigit ell mateix. L'odi també és un homenatge. En els temps més incerts de la transició, a Joan Fuster, li van posar una bomba de fabricació casolana a la finestra de sa casa, al carrer de Sant Josep de Sueca. Cal assenyalar que València és l'únic lloc del planeta on s'han posat bombes per qüestions de filologia, però aquell artefacte, sens dubte, era també el reconeixement que aquest intel·lectual havia tocat amb la seua intel·ligència el nervi més sensible de la societat que el rodejava i, en aquest aspecte, aquella bomba en suposava també la consagració. Joan Fuster havia desemmascarat la veritat, i ahora, havia trobat el nom del seu assassí investigant en els polsosos arxius de la catedral. No sol ser moneda corrent. Per regla gene-

ral, als intel·lectuals se'ls fa homenatge amb mandonguilles, croquetes i llesquetes amb llom als còctels on ells van flotant felços i il·lesos.

Joan Fuster s'havia imposat el treball de dir-nos als valencians el que realment som, segons consta en els arxius històrics. Ell mateix era ja un dels prototípus del caràcter d'aquell país. Prim, irònic, intel·ligent, sarcàstic, volterà. Tenia la cara de picot i tota la tensió dels múscles del rostre cap a una mirada escèptica. I, malgrat el seu escepticisme, va fer una tasca apassionada. Va introduir el seu pensament en el lloc més arriscat de la cultura, allí on es lliuren batalles molt violentes amb la política, en aquella trinxera on la política, al seu torn, atemptava contra el més obvi i evident de la intel·ligència. Cal recordar que en el poble valencià es donen les friccions més radicals: hi trobem els liberals més convençuts, els fanàtics més ardents, els anticlericals més rotunds, els beats més piosos, els republicans més convençuts, els monàrquics més lleials, els moderns més audaços, els antics més vells. Són terres de rebentar el rosari de l'aurora, de la traca i del rectorat, però també de la profunda devoció a la Verge i de la fe que naix del substrat carlista, tot adobat, no obstant això, de mercantilisme fenici amb guitarra mora.

Enmig de tota aquesta convulsió, Joan Fuster es va proposar de dir als valencians què érem realment. Un bon dia, l'intel·lectual va penetrar en l'arxiu de la catedral i en

les biblioteques consistorials disposat a descobrir davall d'un cúmulo de documents enganxats amb pasta d'aranyes mortes la identitat històrica del poble valencià. A simple vista, semblava un treball interessant i exempt de perill. Que un investigador es pose a furgar en lligalls, que sacsege la glòria del passat palpant pesats volums, de manera que l'arna fugi espantada pels racons dels seus llocs, és una cosa que no fa mal a ningú. No hi ha res més innocent que aquesta tasca d'erudit meticulós feta entre arxivers i edils somnolents als soterranis municipals. Odiava els tòpics valencians del fallerisme i l'autosatisfacció arrossera, tarongera, bunyolera i també el patriotisme exacerbant i el sentimentalisme fàcil i el segrest que de tot aquest cabal popular havien fet alguns polítics al servei de la caverna. Amb la finalitat de desmuntar aquest muntatge de cartó-pedra, l'intel·lectual es va servir dels documents històrics necessaris per demostrar que els valencians no érem allò sinó un poble la cultura del qual estava arrelada en una àrea específica del Mediterrani on s'estenen els Països Catalans i el seu primer objectiu va ser transmetre a les seues gents l'orgull suficient per recobrar i purificar la seua llengua, que un dia va ser vehicle de l'exquisida sensibilitat dels seus poetes, narradors, historiadors i científics, per tal que poguera ser-ho de nou. Que aquesta tasca de Joan Fuster entre l'erudició i la filologia haja despertat tantes passions castradores, odis polítics i gelosies de literats ha estat per a

Assistència massiva de públic durant l'homenatge.

VERÓNICA MORRO

per de motor de la burgesia catalana, és veritat que hi ha hagut moltes coses que han tingut un efecte molt important en el procés de modernització d'Espanya, i és veritat que moltes de les obres lletges de la burgesia catalana han quedat amagades en aquesta certa dimensió cultural que ha procurat donar-li al seu treball polític. Quant al que som com a valencians pròpiament, quasi sempre vistos des d'un cert complex d'inferioritat en relació amb els catalans, he de dir que a la Comunitat Valenciana potser hi ha moltes intoleràncies, però probablement bastants menys que les que fan possible que a Catalunya Xavier Mariscal haja hagut d'amagar-se durant una temporada per haver fet unes declaracions". El president Lerma va continuar l'homenatge davant la perplexitat de la cara d'Azcárate, amb digressions més oportunes potser per a un auditori de representants de la

Manuel Vicent: "València és l'únic lloc del planeta on s'han posat bombes per qüestions de filologia."

VERÓNICA MORRO

nosaltres una desgràcia, i a causa d'aquestes lluites prèvies, sobre qüestions evidents, el nostre poble s'ha designat espiritualment, però algun dia aquesta marea passarà i llavors es veurà amb claredat per tots els descendents dels qui avui són els seus enemics, que Joan Fuster ha estat un renovador fonamental del nostre esperit col·lectiu.

Crec que a Joan Fuster li repugnava la política pràctica. Era un solitari de tendir, educat en la ironia, que, sense adonar-se'n, va anar despertant la consciència d'un poble. Va aconseguir sintetitzar la passió i la intel·ligència d'una part de la societat que l'envoltava, tot i que la seua tasca intel·lectual, de gran potència, tal vegada es va

veure enterbolida per un combat col·lateral que el va sobrepassar, el va entristir i el va omplir de pessimisme. Però avui hem de retre-li homenatge aquí a l'Ateneo perquè Joan Fuster va ser un intel·lectual en carn viva, un escriptor de primer ordre que només un país com Espanya, tan malgastadora de talents, amb un centralisme tan desintegrador, es podria permetre l'execrable luxe de desapropiar. Des que en 1955 va escriure *El descrèdit de la realitat*, un agut assaig sobre l'essència de l'art modern, fins als sarcàstics, profunds, aforismes recollits en *Sagitari*, l'obra de Joan Fuster és d'una envergadura singular i va a cavall de la literatura, la història, la investigació de la

cultura valenciana i catalana de forma crítica i exhaustiva. Al mateix temps, ell que es va iniciar com a poeta, acabà prenent el pols a la seua època mitjançant aquest rellotge d'arena que era el seu dietari. Vull significar que Joan Fuster era un intel·lectual viu, que es va convertir en el tòtem d'una comunitat, adorat i vilipendiat, però sempre palpitant en la frontera de la intel·ligència.

El pensament d'aquest valencià que no ha estat superat des de Lluís Vives esta sent traduït a alguns idiomes d'Europa. Ara a l'Ateneo de Madrid, envoltats de les autoritats institucionals de València, el president Lerma, els consellers Andreu López i Emèrit Bono, que en un acte de solidaritat i també de sensibilitat han volgut honrar el nom del seu paísà, a l'hora d'homenatjar-lo és el moment de dir-los que és la seua obligació peremptòria fer tot el que estiga de la seua part perquè les obres completes de Joan Fuster es publiquen en castellà, en edició bilingüe, com s'ha fet per exemple amb Salvador Espriu. Seria una tasca digna d'un alt esperit. Només caldria trobar un patrocinador amb talent, un autèntic nacionalista generós que sapiga que la intel·ligència és la primera pàtria, que hauria de ser la casa de tots. Joan Fuster ha estat un dels primers intel·lectuals d'Espanya, només oblidat per la indigència i la ignorància del centralisme que és incapaç de comprendre i assimilar altres cultures. Que el nom d'aquest intel·lectual haja sonat en aquesta aula ha d'alegrar-nos a tots. És un primer pas per a un llarg camí.

Manuel Vicent
(discurs íntegre)

cambra de comerç que per als qui allí s'havien donat cita a propòsit de l'aniversari de la mort de Joan Fuster. Qüestió d'assessoria, potser.

Tancat l'acte, bona part dels assistents es van dirigir cap a l'Hotel Villareal, front al Congrés dels Diputats, on la Colla Tirant lo Blanc va celebrar l'últim sopar del curs 92-93 davant un eufòric menú, només interromput en els sectors més militants per l'arribada de Julià Garcia Candau amb la notícia que el Madrid s'estava imposant sobre el Barça en els últims minuts de partit. Triomfar Fuster a Madrid, parlar el papa en català i damunt guanyar el Barcelona hauria resultat excessiu i prepotent. La nit es va encarregar de tornar les coses al seu lloc i Madrid era un microones acabat d'apagar, afable.

Miquel Alberola

J. V. Marquès, J. L. L. Aranguren i Joan Lerma durant la lectura dels discursos.

VERÓNICA MORRO